

Дутчак С.Р.

*здобувач Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності
імені В. В. Сташиса НАПрН України*

РЕЛІГІЙНО ОБУМОВЛЕНА ДОВІРА ДО ЛІКАРЯ ЯК ПРИЧИНИ «СЛІПОЇ ДОВІРИ» І ВІКТИМНОСТІ ПАЦІЄНТА: ОГЛЯД ХРИСТИЯНСЬКИХ ТЕКСТІВ

Цивілізований світ, діючи в парадигми Прав людини, Європейською хартією прав пацієнтів¹ [1], декларує неухильне дотримання діалогу між лікарем та пацієнтом, або особи, що приймають рішення у разі нездатності останнього, спрямованого на досягнення спільного рішення щодо лікування.

Утім, не викликає сумніву, що у відносинах «лікар -пацієнт», незалежно від власної освіченості та вольових якостей, пацієнт перебуває у залежності від рішень та дій лікаря, який є фахівцем і наділений, у більшості випадків, знаннями, які перевищують знання пацієнта в області питання лікування. Одним з важливих компонентів вирішення даного протиріччя виступає принцип «добровільної згоди», яким керується сучасна медицина.

Відповідно до абз. 1 та 2 ст. 5 Конвенції про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини принцип добровільної згоди полягає у наступному: «будь-яке втручання у сферу здоров'я може здійснюватися тільки після добровільної та свідомої згоди на нього відповідної особи. Такій особі заздалегідь надається відповідна інформація про мету і характер втручання, а також про його наслідки та ризики» [2].

Очевидно, що пацієнт, або особа, яка приймає рішення за нього, у разі нездатності пацієнта самостійно приймати рішення з різних причин, має повною мірою довіряти позиції лікаря, яка висловлюється ним пацієнту з приводу лікування. Тобто, очевидно, що пацієнт (чи відповідальна за нього особа) може, приймати рішення на підставі довіри лікареві а також власним переконанням у правильності обрання лікарем того чи іншого лікування. Тобто

¹До цього часу Хартія прав пацієнтів Україною не ратифікована, однак її ратифікація необхідна як для захисту прав громадян України у цій сфері, так і для виконання міжнародних зобов'язань України.

«інформована згода» носить достатньо відносний характер, адже пацієнт, в більшості випадків, апріорі довіряє лікареві, погоджуючись на запропоноване лікування без критичного осмислення якнайменше на підставі альтернативних консультацій. Переважна кількість пацієнтів довіряє лікареві, навіть, у разі першої з ним зустрічі.

Важко повною мірою погодитись з позицією стосовно того, що минули «часи, коли пацієнт вбачав у представнику медичної професії якщо не Бога, то, принаймні, його помічника чи заступника, а в суспільстві панувала думка про винятковість і непогрішність медичних працівників, про їх доброту і благородство, про високу мораль» [3, с. 13]. Для країн християнського світу, де парадигма християнського віровчення містить низку положень, які стосуються виключно волі Всевишнього щодо стану здоров'я людини, навіть, на рівні генетичної пам'яті, людина, а тим більше людина віруючи, свої сподівання на одужання звертає до Бога, насамперед.

Якщо перша людина Адам, що була створена Богом за власним за образом і подобою, була створена безсмертною, то через гріхопадіння людина прирікає себе на страждання: «16. До жінки промовив: Помножуючи, помножу терпіння твої та болі вагітності твоєї. Ти в муках родитимеш діти, і до мужа твого пожадання твоє, а він буде панувати над тобою; 17. І до Адама сказав Він: За те, що ти послухав голосу жінки своєї та їв з того дерева, що Я наказав був тобі, говорячи: Від нього не їж, проклята через тебе земля! Ти в скорботі будеш їсти від неї всі дні свого життя (Бут 3:16 -17)» [4].

Бог насилає хворобу на людину, чи рід за скоєні гріхи: проказою карає Маріам за те, що вона злословила на Мойсея (Числа 12:1-14) [5], епідемією поражає ізраїльтян за щносини з доньками Моава і поклоніння Ваал-Фегору (Числа 25:1, 9) [4].

За Старим Завітом хвороба - боже покарання, як і уникнення хвороб - дарунок Бога: «І сказав Він: Коли дійсно будеш ти слухати голосу Господа, Бога твого, і будеш робити слушне в очах Його, і будеш слухатися заповідей

Його, і будеш виконувати всі постанови Його, то всю хворобу, що Я поклав був на Єгипет, не покладу на тебе, бо Я Господь, Лікар твій! (Вих 15:26)» [4].

Отже, фактично, лікарювання за давньобіблійських часів, є Божий промисел, адже лише Бог може вплинути на процеси народження, смерті, захворювання чи одужання. Лише Ісусу, а потім Луці та учням в подальшому було дарована сила лікувати хворих.

Від Ісуса Христа місію лікування, за Новим Завітом, переймають апостоли: «12. А руками апостолів стались знамена та чуда великі в народі. І були однодушно всі в Соломоновім ганку. 13. А з сторонніх ніхто приставати не важивсь до них, але люд прославляв їх. 14. І все збільшувалось тих, хто вірує в Господа, безліч чоловіків і жінок, 15. так що хворих стали виносити на вулиці, та й клали на ложа та ноші, щоб, як ітиме Петро, то хоч тінь його впала б на кого із них. 16. І безліч люду збиралась до Єрусалиму з довколишніх міст, і несли недужих та хворих від духів нечистих, і були вони всі вздоровлювані! (Дії Апостолів 5:12-16)» [5].

У Євангеліє від Луки, що сила Ісуса Христа являлась у зціленні хворих², а вже після Ісуса Христа врачуванням володіли лише апостоли, що вони наслідували його від Господа^{3 4}, а за часів раннього християнства врачувала Церква. Отже, лікар, у свідомості православного християнина, якнайменше, посередник, якому доручено божу місію - лікувати, рятувати життя.

Генетична пам'ять (психолог. визн.) людини (яку, зокрема К. Г. Юнг називав колективне підсвідоме [5, 76-77]) формується тисячоліттями. І тому не дивно, що кожний з нащадків віруючих християн, навіть, якщо таким сам не являється, а ргіогі довіряє лікареві, віруючи в його вищу місію. Це плюс, адже

ви в серцях ваших? 23. Що легше: сказати: Прощаються тобі гріхи твої, чи сказати: Уставай та й ходи? 24. Але щоб ви знали, що Син Людський має владу на землі прощати гріхи, тож каже Він розслабленому: Кажу Я тобі: Уставай, візьми ложе своє, та й іди у свій дім! 25. І той зараз устав перед ними, узявши те, на чому лежав, і пішов у свій дім, прославляючи Бога. (Від Луки 5:17-25) [4]

³ Апостол Павло до харизм відносить дар зцілення: «иномуверу, тем же Духом; иномударыисцелений, тем же Духом(Докоринфінян12:9)» [4]

«иномувера, тем же Духом;

⁴ За В. О. Туляковим, віктимність у широкому сенсі - здатність суб'єкта ставати жертвою соціально-небезпечного прояву і виступає в її загальнотеоретичному розумінні як явище соціальне (статусні характеристики рольових жертв і поведінкові відхилення від норм безпеки), психічне (патологічна віктимність, страх перед злочинністю й іншими аномаліями) і моральне (інтеріоризація віктимогенних норм, правил поведінки віктимної і злочинної субкультури, самовизначення себе як жертви)» [6, с. 13].

мінімізує спротив хворого при призначенні лікування, але і мінус - адже з боку хворого, переважно, відсутня критика, і він згодний з усім, що робить, або каже робити лікар.

Цей фактор, безперечно, один з важливіших впливових чинників віктимності пацієнта по відношенню до медицини взагалі, включаючи фармакологію: мало хто з пацієнтів детально вивчає призначення лікаря, аналізує їх, або вичитує зміст ліків, які йому призначено.

Якщо виходити з визначення кримінальної віктимності, наданого В. О. Туляковим, - відхилення від норм безпечної поведінки¹¹ [6, с. 4], яке у поєднанні зі злочинністю утворює «надсистему, у якій зазначені відкриті гомеостатичні системи(злочинність і віктимність, уточн. контексту С.Д.), обмінюються одна з одною речовиною, інформацією та енергією на речовинному, енергетичному і інформативно-регулятивному рівнях» [6, с. 4], то *елементарна первинна віктимність пацієнта через «сліпу довіру», у разі вчинення щодо нього необережного злочину, фактично ...ролі не відіграє. Утім, у випадку вчинення умисного медичного злочину, та ж сама віктимність якраз і утворює ефект притягнення кримінальності, виникає т.з. випадок, коли вона з латентної, але загальної, переходить у відкриту, але евентуальну [див. 7, с. 167]віктимність.*

Утім, чи відіграє свідома згода пацієнта, про яку йшлося на початку доповіді, будь-яку роль у його віктимізації, чи, навпаки, вона може стати вагомою перепорою на шляху перетворення його на жертву медичного злочину?

Очевидно, що навряд чи. Адже віра пацієнта у порядність лікаря і його небесне призначення рятували здоров'я і життя закладена у генетичній пам'яті будь-якого спадкового християнина.

Список використаних джерел:

1. European Charter of Patients' Rights. 15/11/2002 // European Commission Public health [Electronic resource]. - Mode of access: http://ec.europa.eu/health/ph/overview/co_operation/mobility/docs/health_services

2. Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину від 4 квітня 1997 року / Офіційний сайт Верховної ради України [Електронний документ] / Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_334 - Назва з екрану
3. Гладун З. Скарга пацієнта: правові підстави і порядок розгляду // Медичне право. - 2014. - № 1 (13). - С. 11-18.
4. Біблія Онлайн [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.bibleonline.ru/bible/ukr/01/03/#16-17> - Назва з екрану
5. Узланер Д. А. Эволюция взглядов К. Г. Юнга на христианство и феномен национал-социализма / Д. А. Узланер // Вестник Московского университета. Сер. 7. Философия. — М.: МГУ имени М. В. Ломоносова, 2007. — № 3. — С. 76-96.
6. Туляков В. О. Вчення про жертву злочину: соціально-правові основи [Текст] : автореферат дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 Кримінальне право. Кримінологія. Кримінально-виконавче право. / В. О. Туляков. - Одеса : Б. в., 2001. - 36 с.
7. Туляков В.О. Виктимология (социальные и криминологические проблемы) / В.А.Туляков. - Одесса: Юрична література, 2000. - 336 с.